

*Дорош Тетяна Леонідівна,
кандидат наук з державного управління,
професор кафедри фортепіано
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків (Україна)*

**ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА ЗДОБУВАЧА
ОСВІТИ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ В
ДИСТАНЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ**

Дорош Т. Л. У статті розкрито проблеми партнерських відносин, що відбуваються між викладачем і здобувачем освіти мистецького профілю навчання під час проведення дистанційних музичних занять. Доведено, що в сумісній праці партнери прилагоджуються один до одного, обмінюються інформацією, власними думками, досягають взаєморозуміння впродовж усього дистанційно-освітнього процесу. У вимогах до змісту on-line музичних занять акцент робиться на залученні здобувачів освіти до різних видів творчої діяльності: участі в регіональних, усеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях, міжнародних on-line конкурсах з інструментальної музики. Партнерська взаємодія між учасниками відбувається під час синхронного режиму дистанційної роботи із застосуванням відео-зв'язку Google Duo. У асинхронному режимі, де створюються можливості для самостійного навчання, пропонується здійснювати відеозапис своєї власної гри таким чином, щоб можна ідентифікувати особу, засвідчити факт її участі.

Ключові слова: партнерська взаємодія, здобувач освіти мистецького профілю навчання, викладач, дистанційний процес.

Дорош Т. Л. Партнерское взаимодействие преподавателя и соискателя художественного профиля обучения в дистанционном процессе. В статье раскрываются проблемы партнерских отношений между преподавателем и соискателем художественного профиля образования во время проведения дистанционных музыкальных занятий. Доказано, что в совместной работе партнеры подстраиваются друг к другу, обмениваются информацией, собственными мыслями, достигают взаимопонимание в продолжение всего дистанционно-образовательного процесса. В требованиях к содержанию on-line музыкальных занятий акцентируется внимание на привлечении соискателей образования к разным видам творческой деятельности: участие в региональных, всеукраинских, международных научно-практических конференциях, международных on-line конкурсах инструментальной музыки. Партнерское взаимодействие между участниками происходит во время синхронного режима дистанционной работы с использованием видео-связи Google Duo. В асинхронном режиме, где создаются возможности для самостоятельного обучения, предлагается сделать видеозапись собственного исполнения таким образом, чтобы можно было идентифицировать личность, засвидетельствовать факт ее участия.

Ключевые слова: партнерское взаимодействие, соискатель образования художественного направления, преподаватель, дистанционный процесс.

Dorosh T. L. Partnership interaction between teacher and art student in distance learning. The article explores problems concerning the partnership between teachers and students of art education during distance music lessons. It is proved that in joint work the partners adapt to each other, exchange information, their own opinions, reach understanding throughout the distance-learning process. The requirements for the content of online music classes emphasize the involvement of students in various types of creative activities:

participation in regional, national, international scientific and practical conferences, international online competitions in instrumental music. Partnership interaction between participants takes place synchronically via Google Duo video communication. In the asynchronous mode, where opportunities for independent learning are created, it is proposed to make a video of the student's own performance in such a way that the teacher could identify the student in order to prove the fact of their participation.

Key words: partnership interaction, art student, teacher, distance learning.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в суспільстві під впливом інформаційних технологій, вносять корективи й у систему освіти, зокрема в мистецьку, яка має бути доступною, відритою, зрозумілою, безперервною. У цьому аспекті дистанційна вища музична освіта повинна мати здатність розширити можливості в наданні якісних освітніх послуг за допомогою гнучких графіків проведення музичних занять як у синхронному, так і в асинхронному режимах. Особливістю цих режимів є взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час яких забезпечується виконання завдань навчання, виховання й розвитку особистості [4]. Дослідження цього питання дозволить розкрити специфіку підготовки здобувачів вищої освіти мистецького профілю навчання в дистанційному процесі, де зберігаються рівноправно-партнерські відносини між усіма учасниками, продовжується розвиток професійних знань, умінь та навичок креативного мислення, самостійного пошуку та розв'язання професійних питань, критичного аналізу умов та прийняття відповідних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дистанційному освітньому процесу присвячена велика кількість сучасних досліджень. Зокрема, значне місце посідають праці авторів (О. Базелюк, О. Спіріна, Л. Петренко, А. Каленського, В. Бикова, В. Кухаренка, М. Філоненка та інших), які вказують на специфіку цієї форми роботи, її особливості, що

дозволяє підвищувати ступінь мотивації та емоційності, партнерство та тісну взаємодію між усіма учасниками освітньої діяльності. Утім, організація дистанційного процесу між викладачами та здобувачами вищої освіти мистецького профілю навчання залишається малодослідженою.

Мета статті – здійснити теоретичний та практичний аналіз партнерських відносин, що відбуваються між викладачем і здобувачем вищої освіти мистецького профілю навчання під час проведення дистанційних музичних занять.

Мету конкретизовано в наступних завданнях:

- сформулювати дефініцію поняття «дистанційне навчання»;
- визначити характерні риси партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу;
- розкрити особливості проведення дистанційних музичних занять;
- обґрунтувати доцільність залучення здобувачів вищої музичної освіти до різних видів діяльності, зокрема, і в on-line режимі.

Виклад основної частини. Завдяки новітнім інформаційним технологіям виникла нова форма освітнього процесу – дистанційна. Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності, який відбувається у взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі й функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3, с. 4].

Дистанційна комунікація учасників освітнього процесу, у тому числі й мистецького профілю навчання на індивідуальних заняттях зі спеціального музичного інструмента, зокрема фортепіано, здійснюється через електронну пошту (Gmail), Viber та Telegram зв'язків, Skype, Google Duo та ін. Для цієї взаємодії необхідно мати відповідне технічне забезпечення, якісний Інтернет, уміти користуватися on-line ресурсами. Якщо розглядати особливості дистанційної освіти з погляду взаємодій між викладачем і здобувачем освіти мистецького профілю навчання на

індивідуальних музичних заняттях, зокрема фортепіано, то можна визначити її характерні риси:

- прагнення допомогти партнерові (здобувачу освіти), надати поради, які він здатен реалізувати в подальшій співпраці;
- уміння зрозуміти, підтримати один одного, окреслити коло спільних інтересів, здійснити пошук взаєморозуміння;
- прагнення до відкритої суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками дистанційного процесу.

Отже, можемо констатувати, що в сумісній праці партнери прилагоджуються один до одного, обмінюються інформацією, власними думками, досягають взаєморозуміння впродовж усього дистанційно-освітнього процесу. Ця взаємодія розглядається як безперервний діалог, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного й реагують на них [6, с. 76].

Варто вказати, що під час спільних дистанційних завдань застосовуються наступні **методи навчання**: словесні, наочні, стимулювання та мотивації, перевірки та виявлення знань, умінь, навичок інструментального виконавства. Вимоги до змісту дистанційних музичних занять у спільній праці включають:

- заняття мають сприяти розвитку пізнавальних процесів у здобувачів освіти (сприйманню, пам'яті, уваги, зосередженості, мислення тощо);
- формувати якісні риси особистості (дисциплінованість, відповідальність, акуратність, ініціативність);
- сприяти позитивному відношенню до спільної діяльності, спонукати до активних дій;
- створювати сприятливу атмосферу для співпраці (взаємодопомога, підтримка один одного, взаємодовіра, взаєморозуміння);

– застосовувати різні види творчої діяльності, що спрямовані на розвиток якісних рис особистості, її ініціативності, мотивації до пізнавальної діяльності;

– забезпечувати умови для самостійної діяльності кожного здобувача освіти, підтримувати інтерес до музичних занять, загалом до освітнього процесу.

Слід підкреслити, що самостійне опрацювання нотного тексту не завжди надихає й мотивує здобувача освіти. Процес навчання відбувається краще, коли є можливість двосторонньої взаємодії через голосові повідомлення або інтерпретації музичних творів у виконанні самого викладача. Такий підхід забезпечує співробітництво, сприяє реалізації спільної діяльності, підвищує ефективність самостійної роботи здобувачів освіти, де заняття відбувається без безпосередньої участі викладача, але за його завданням у спеціально наданий для цього час [1, с. 46–47]. Окрім цього, самостійна робота на відстані стимулює розвиток творчого потенціалу, де творчість ми розглядаємо, як здатність кожної особистості до сприймання всіх явищ дійсності в їхньому багатстві та розмаїтті. Слушною є думка О. Ростовського, який розглядає процес сприймання, як взаємодії суб'єкта з об'єктом, де розрізняються активні й пасивні, довільні й мимовільні, усвідомлені й неусвідомлені компоненти [5, с. 33].

Під час самостійної роботи викладач рекомендує здобувачу мистецького профілю навчання застосовувати поетапний, структурний метод вивчення музичного твору. Він включає:

– розуміння побудови форми, яка багато в чому залежить від темпоритму;

– здійснення гармонічного аналізу музичного матеріалу для кращого запам'ятовування;

– відпрацювання технічних пасажів, добір зручної аплікатури, засвоєння всіх елементів фактури нотного тексту;

- оволодіння специфічними для кожного твору засобами артикуляції, виконання штрихів, фразувань, динамічних нюансів;
- усвідомлення педального забарвлення, що не гальмує цілісному виконанню;
- розкриття нових музичних образів, які мають бути зрозумілі й відчутні виконавцям.

Ці прості, але досить ефективні методичні прийоми не лише сприяють засвоєнню твору – від загального до часткового й навпаки, від часткового до загального, а й формують логіку художнього мислення, здатність охопити музику цілком, створюють простір для фантазії, виказування власних думок, самовираження.

Партнерська взаємодія між викладачем і здобувачем мистецького профілю навчання відбувається під час синхронного режиму дистанційної роботи із застосуванням відео-зв'язку Google Duo. Ця програма є безпечною, зручною, оскільки дозволяє якісно проводити музичні заняття в реальному часі. Окрім того, основною перевагою її є доступність, тобто можливість використовувати на безкоштовній основі в зручний час.

В асинхронному режимі, що створює можливості для самостійного навчання, рекомендується здійснювати відеозапис своєї гри. При цьому пропонується робити власний виступ так, щоб на запису було видно самого виконавця, його руки, фортепіанну клавіатуру, щоб можна ідентифікувати особу та засвідчити факт учасника цього процесу. Після того, як зроблено запис, виконавцю необхідно самому проаналізувати свій виступ: прослухати, виявити помилки, якщо такі мали місце, звернути увагу на динаміку, правильну побудову фраз. Після здійснення вибору (остаточний варіант) відеозапис надсилається викладачеві, який завжди підтримає та допоможе виконавцям у дистанційному освітньому процесі. Як правило, вони разом ґрунтовно аналізують, детально обговорюють інструментальне виконання, злагоджено працюють для досягнення позитивного кінцевого результату.

Наведемо приклад проведення дистанційного заняття зі спеціального музичного інструмента (фортепіано) зі здобувачкою освіти кафедри фортепіано комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Цілі проведення індивідуальних дистанційних музичних занять:

- розуміти партнерський аспект інструментальної творчості, де домінує активне музикування;
- формувати впевненість у сценічній грі на музичному інструменті (фортепіано);
- знати шляхи забезпечення повноцінної участі здобувачів на музичних заняттях;
- розробити підходи до індивідуальних on-line занять, що слугують «мотиватором» для успішного проведення спільної роботи;
- знати, як розвивати в здобувачів освіти навички професійного відтворення художнього образу музичних творів, які сприятимуть цілісному виконанню.

Здобувачка другого курсу академії працювала над творами дитячого репертуару, що включає: марші І. Кишка та О. Тілічеєвої, український народний танець «Гопак» Ю. Щуровського, пісню Лисички з опери «Коза-дереза» М. Лисенка, українські народні пісні «Галя по садочку ходила» в обробці І. Берковича та «Женчичок-бренчичок».

Серед завдань дистанційного процесу необхідним є:

- уміння надати творчу характеристику композиторів, музика яких виконується (інформація з Інтернет мереж);
- знання темпових ознак маршової та танцювальної музики, виконавські можливості (прослуховування з відеосервісу YouTube);
- розуміння та осмислення музичного образу.

Розв'язання цих завдань, як і будь-яка діяльність, є необхідним, вони змушують здобувача освіти цілеспрямовано працювати з музичним матеріалом. Без цих завдань вони будуть позбавлені досвіду, який, дійсно,

є корисним і потрібним їм як особистостям і майбутнім фахівцям [2, с. 166].

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія реалізується й під час підготовки здобувача музичної освіти до регіональних, усеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференцій. Участь у науково-дослідній діяльності є обов'язковою для кожного учасника освітнього процесу. Головним завданням є залучення кожного здобувача освіти до досліджень сучасних актуальних наукових проблем. Разом із науковим керівником (викладачем академії) збираються, аналізуються й узагальнюються відповідні матеріали, проводиться підготовка до участі в on-line конференціях. Упродовж цієї співпраці активно застосовуються сервіси Google, зокрема Gmail. Це поштова скринька, за допомогою якої швидко можна обмінятися інформацією, знаннями, думками, ідеями, рекомендувати опрацювати відповідні літературні джерела, забезпечити належний науковий супровід у цілому.

Завданнями цього процесу є:

- підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки здобувачів ВО мистецького профілю навчання;
- набуття відповідного досвіду в проведенні науково-дослідної роботи та впровадження її результатів;
- сприяння розвитку та зміцненню партнерських відносин між учасниками освітнього процесу;
- підвищення рівня комунікативних компетентностей здобувачів освіти.

Так, учасниця третього курсу академії досліджувала проблеми впровадження дистанційного освітнього процесу в професійну підготовку майбутніх фахівців музичного мистецтва. Особливу увагу вона приділила питанню щодо залучення здобувачів до проектної діяльності, де в колективній співпраці формуються особистісні якості кожного учасника. Наданим матеріалам передувала активна пошукова діяльність, що суттєво

впливало на її зосередженість та зацікавленість інформацією. Ця форма роботи виявилась досить плідною, продуктивною, оскільки виникала можливість набувати навичок ділового, професійного спілкування.

Варто зазначити, що застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зумовило появу нових методів і форм навчання (електронне та мобільне навчання, застосування в освітньому процесі технологій дистанційного професійного навчання). Можемо стверджувати, що впровадження ІКТ в освітній процес підтримує партнерські відносини учасників дистанційного навчання, сприяє розвитку самостійної науково-пізнавальної діяльності.

Наступним важливим напрямом партнерської взаємодії між викладачем і здобувачем освіти мистецького профілю навчання є підготовка до дистанційних фестивалів, конкурсів у номінації «Інструментальна музика». Так, викладач разом із здобувачкою академії (старшого курсу) брали участь у міжнародному on-line конкурсі «European Talents Hungary 2020», який відбувався в Будапешті. Мета заходу – виявити й усебічно підтримати найбільш талановитих та перспективних дітей та молодь в галузі мистецтв; обмінятися досвідом між колективами, керівниками, педагогами, створити постійні контакти між ними, сприяти розвитку міжнаціональних, міжрегіональних, міжнародних зв'язків у творчій сфері, культурній співпраці.

За вимогами конкурсу треба було здійснити відеозапис своєї гри, закріпити його на YouTube, у заявці зробити посилання на цей відео-сервіс. Упродовж виконання своєї програми не дозволялось перемикати, зупиняти та виключати відеокамеру, тобто, музичний твір має звучати цілком, без зупинки та монтажу. Відео-зйомку необхідно надіслати в такому вигляді, щоб видно було руки, музичний інструмент, обличчя виконавців.

Оцінювання конкурсантів здійснювалось за такими критеріями:

– ступінь володіння музичним інструментом, технічна досконалість і майстерність;

– оригінальність виконання та інтерпретація музичного твору;

– артистизм і переконаність виконавської трактовки;

– відповідність репертуару виконавським можливостям.

До конкурсу була представлена фортепіанна п'єса американського композитора минулого століття W. Gillock «Champagne Toccata». Суттєвою ознакою цього музичного твору є легке, обривчасте звучання (staccato), що нагадує бульбашки святкового шампанського. Ігрові прийоми, за допомогою яких здійснювалась ця артикуляція, урахували обраний стрімкий темп, підкресленість окремих звуків, динамічний рівень звучання, характер фактури, педальне забарвлення. Під час дистанційних музичних занять викладач власним показом демонструвала ігрові прийоми, разом зі здобувачем мистецького профілю навчання доходили спільної думки, обирали ту, що погоджується з художнім змістом і стилем музики.

Результат проведення конкурсу висвітлено в соціальній мережі Facebook, де організатори Gold Europe Festivals представили відео виконавців та нагороди всім учасникам творчого заходу.

Висновки. Підбиваючи підсумки цього дослідження, можна констатувати, що партнерські відносини між викладачем і здобувачем мистецького профілю навчання під час дистанційних занять позитивно впливають на освітній процес, роблять його ефективним, привабливим, креативним, що відповідає сучасним запитам у підготовки висококваліфікованого фахівця.

Подальші дослідження дозволять напрацювати ефективні прийоми співпраці між учасниками освітнього процесу під час проведення on-line музичних занять, збудувати власну систему засобів та прийомів, які відповідатимуть спільним інтересам, урахуватимуть усі аспекти цієї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базелюк О. В., Спирін О. М., Петренко Л. М., Каленський А. А. Технології дистанційного професійного навчання : метод. посібник. Житомир : «Полісся», 2018. 160 с., іл.
2. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М. Технологія створення дистанційного курсу : навч. посіб. ; за заг. ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.
3. Методичні рекомендації викладачам щодо роботи у Системі дистанційного навчання Державного університету телекомунікацій. Київ, 2016. 49 с. URL : http://www.dut.edu.ua/uploads/p_1579_25976213.pdf (дата звернення : 14.11.2020).
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>. Наказ № 466 від 25.04.2013. Редакція від 16.10.2020, підстава – z0941-20 (дата звернення : 08.11.2020).
5. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання : навч.-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 248 с.
6. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.

TRANSLITERATION OF REFERENCES:

1. Bazelyuk O. V., Spirin O. M., Petrenko L. M., Kalens'kyu A. A. (2018). Tekhnolohiyi dystantsiynoho profesiynoho navchannya : metod. posibnyk [Technologies of the controlled from distance professional studies : methodical manual]. Zhytomyr: Polissya [in Ukrainian].
2. Bykov V. Yu., Kukharenko V. M. and other (2008). Tekhnolohiya stvorenniya dystantsiynoho kursu : navch. posib. [Technology of creation of the controlled from distance course: train aid]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].

3. Metodichni rekomendatsiyi vykladacham shchodo roboty u Systemi dystantsiynoho navchannya Derzhavnoho universytetu telekomunikatsiy (2016). [Methodical recommendations teachers are in relation to work in System of the controlled from distance studies of the State university of telecommunications]. URL : http://www.dut.edu.ua/uploads/p_1579_25976213.pdf [in Ukrainian].

4. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro dystantsiyne navchannya» [An order of Department of education and science of Ukraine is «About claim of Statute about the controlled from distance studies»] (Order № 466, April 25) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>. [in Ukrainian].

5. Rostovskyy O. Ya. (1997) *Pedahohika muzychnoho spryymannya : navch.-metod. posibnyk* [Pedagogic of musical perception : navch. manual]. Kyiv: IZMN [in Ukrainian].

6. Filonenko M. M. (2008). *Psykholojiya spilkuvannya : pidruchnyk* [Psychology of intercourse : textbook]. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury. [in Ukrainian].